Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (dziesiąta izba)

z dnia 8 maja 2025 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Obywatelstwo Unii – Artykuł 20 TFUE – Prawo do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich – Pochodne prawo pobytu obywatela państwa trzeciego sprawującego opiekę nad małoletnim dzieckiem mającym status obywatela Unii – Stosunek zależności – Charakter pochodnego prawa pobytu – Moment jego powstania – Obowiązek uzyskania a posteriori wizy w państwie trzecim

W sprawie C-130/24

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Verwaltungsgericht Düsseldorf (sąd administracyjny w Düsseldorfie, Niemcy) postanowieniem z dnia 16 stycznia 2024 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 16 lutego 2024 r., w postępowaniu:

YC

przeciwko

Stadt Wuppertal,

TRYBUNAŁ (dziesiąta izba),

w składzie: D. Gratsias, prezes izby, E. Regan (sprawozdawca) i J. Passer, sędziowie,

rzecznik generalny: R. Norkus,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu rządu niemieckiego – J. Möller i R. Kanitz, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu duńskiego – D. Elkan, M. Jespersen i C. Maertens, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu greckiego – T. Papadopoulou, w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: niemiecki.

– w imieniu rządu niderlandzkiego – M.K. Bulterman i A. Hanje, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej – E. Montaguti i J. Vondung, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 20 TFUE.

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu pomiędzy YC, obywatelką państwa trzeciego, a Stadt Wuppertal (miastem Wuppertal, Niemcy) w przedmiocie wydania dokumentu pobytowego do celów łączenia rodziny.

Ramy prawne

3 Paragraf 5 Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet – Aufenthaltsgesetz (ustawy o pobycie, działalności zarobkowej i integracji cudzoziemców na terytorium federalnym) z dnia 30 lipca 2004 r. (BGBl. 2004 I, s. 1950), w brzmieniu mającym zastosowanie do okoliczności faktycznych w postępowaniu głównym (zwanej dalej „AufenthG”), zatytułowany „Ogólne warunki wydania dokumentu pobytowego”, stanowi:

„1. Wydanie dokumentu pobytowego wymaga co do zasady, aby:

[…]

2) nie istniał interes w deportacji,

[…]

2. Wydanie zezwolenia na pobyt, niebieskiej karty UE, karty dla osoby objętej przeniesieniem wewnątrz przedsiębiorstwa (ICT), karty stałego rezydenta lub zezwolenia na pobyt w charakterze rezydenta długoterminowego UE wymaga ponadto, aby cudzoziemiec:

1) wjechał do kraju z wymaganą wizą oraz

2) dostarczył już odpowiednich danych do wydania [zezwolenia na pobyt] we wniosku wizowym.

Odstępstwo od wymogów określonych w zdaniu pierwszym jest możliwe, jeżeli spełnione są wymogi dotyczące wydania wizy lub jeżeli, biorąc pod uwagę szczególne okoliczności sprawy, zobowiązanie do wszczęcia procedury wizowej a posteriori jest nieracjonalne. […]”.

4 Paragraf 28 AufenthG, zatytułowany „Łączenie rodzin z obywatelami niemieckimi”, stanowi w ust. 1:

„Zezwolenie na pobyt wydaje się cudzoziemcowi będącemu:

[…]

3) rodzicem małoletniego obywatela Niemiec niepozostającego w związku małżeńskim w celu sprawowania nad nim pieczy,

jeżeli obywatel Niemiec ma miejsce zwykłego pobytu na terytorium federalnym. W drodze odstępstwa od § 5 ust. 1 pkt 1 jest ono wydawane w przypadkach określonych w zdaniu pierwszym pkt 2 i 3. Zasadniczo powinno być ono wydawane w drodze odstępstwa od § 5 ust. 1 pkt 1 w przypadkach określonych w zdaniu pierwszym pkt 1”.

5 Paragraf 95 AufenthG, zatytułowany „Przepisy karne”, stanowi w ust. 1:

„Karze do roku pozbawienia wolności lub grzywnie podlega ten, kto:

[…]

2. przebywa na terytorium federalnym bez wymaganego dokumentu pobytowego w rozumieniu § 4 ust. 1 zdanie pierwsze, jeżeli

a) podlega wykonalnemu obowiązkowi opuszczenia terytorium,

b) nie przyznano mu terminu na opuszczenie terytorium kraju lub termin ten upłynął oraz

c) jego wydalenie z terytorium kraju nie zostało zawieszone,

[…]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

6 W dniu 25 września 2019 r. placówka dyplomatyczna Rzeczypospolitej Polskiej w państwie trzecim wydała skarżącej w postępowaniu głównym wizę długoterminową w celu pobierania nauki na uniwersytecie, ważną do dnia 23 września 2020 r.

7 W dniu 28 września 2019 r. skarżąca w postępowaniu głównym, posiadająca tę wizę, wjechała na obszar Schengen i rozpoczęła studia w Polsce.

8 Po wjeździe z Polski do Niemiec skarżąca w postępowaniu głównym w dniu 1 sierpnia 2020 r. zgłosiła swoje miejsce zamieszkania w okręgu miasta Wuppertal.

9 W dniu 6 listopada 2020 r. miasto Wuppertal wezwało skarżącą w postępowaniu głównym do bezzwłocznego opuszczenia terytorium kraju. Nie podjęto żadnych dalszych działań w związku z tym wezwaniem, ponieważ zainteresowana nie była już dostępna pod adresem wskazanym w oświadczeniu o miejscu zamieszkania.

10 W dniu 24 września 2021 r. skarżąca w postępowaniu głównym urodziła dziecko, które posiada obywatelstwo niemieckie po ojcu.

11 Skarżąca w postępowaniu głównym mieszka z tym dzieckiem i sprawuje nad nim wyłączną pieczę. Chociaż ojciec płaci alimenty, rzadko kontaktuje się z dzieckiem, ponieważ odwiedza je jedynie w weekendy i nie jest w stanie, ze względów zawodowych, opiekować się nim przez kilka tygodni.

12 W dniu 12 kwietnia 2022 r. skarżąca w postępowaniu głównym złożyła do miasta Wuppertal wniosek o wydanie zezwolenia na pobyt w celu wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej.

13 Ponieważ miasto Wuppertal nie rozstrzygnęło w przedmiocie tego wniosku, w dniu 13 grudnia 2022 r. skarżąca w postępowaniu głównym wniosła do Verwaltungsgericht Düsseldorf (sądu administracyjnego w Düsseldorfie, Niemcy), który jest sądem odsyłającym, skargę w celu uzyskania rozstrzygnięcia w przedmiocie tego wniosku.

14 Zdaniem miasta Wuppertal wydanie skarżącej w postępowaniu głównym zezwolenia na pobyt jest wykluczone, ponieważ nielegalny wjazd skarżącej na terytorium krajowe w okresie między grudniem 2020 r. a czerwcem 2021 r. spełnia przesłanki przestępstwa przewidzianego w § 95 ust. 1 pkt 2 AufenthG. Wynikałby stąd interes w deportacji z terytorium krajowego zgodnie z § 5 ust. 1 pkt 2 AufenthG, który wyklucza wydanie zezwolenia na pobyt i od którego nie można odstąpić.

15 Miasto Wuppertal twierdziło również, że wydanie dokumentu pobytowego zakłada wjazd na terytorium na podstawie wymaganej wizy, który to warunek nie został w tym przypadku spełniony. Ponadto od skarżącej w postępowaniu głównym można racjonalnie wymagać, aby opuściła terytorium Niemiec w celu wszczęcia a posteriori w swoim państwie pochodzenia postępowania w sprawie wydania wizy, ponieważ taki wymóg nie zagrażałby nadrzędnemu interesowi dziecka ze względu na krótki – krótszy niż miesiąc – czas trwania postępowania. Wreszcie, nie zostały również spełnione przesłanki dotyczące przyznania pochodnego prawa pobytu zgodnie z art. 20 TFUE. W przypadku wspólnego wyjazdu w celu przeprowadzenia procedury wizowej dziecko, które nie podlega obowiązkowi szkolnemu, musi bowiem opuścić terytorium Unii Europejskiej tylko na krótki czas, a tym samym istota prawa określonego w tym przepisie nie zostaje przez to naruszona. Ponadto przerwanie kontaktów między dzieckiem a jego ojcem przez okres krótszy niż miesiąc jest możliwe do zaakceptowania.

16 Wyrokiem częściowym z dnia 23 listopada 2023 r. sąd odsyłający nakazał miastu Wuppertal wydanie skarżącej w postępowaniu głównym, na podstawie § 28 ust. 1 pkt 3 AufenthG, zezwolenia na pobyt w ramach łączenia rodzin, ważnego od dnia wydania tego wyroku.

17 W odniesieniu do okresu poprzedzającego tę datę (zwanego dalej „rozpatrywanym okresem”) sąd ten uważa, że wykazano, iż prawo krajowe stoi na przeszkodzie wydaniu skarżącej w postępowaniu głównym zezwolenia na pobyt, ponieważ w tym okresie istniał interes w jej deportacji ze względu na jej nielegalny pobyt na terytorium Niemiec. Wykluczone jest również wydanie zezwolenia na pobyt ze względów humanitarnych.

18 W związku z tym wspomniany sąd uważa, że w niniejszej sprawie zasadnicze znaczenie ma ustalenie, czy pochodne prawo pobytu na podstawie art. 20 TFUE powstało w rozpatrywanym okresie, a jeśli tak, to czy prawo to powstało automatycznie na mocy prawa Unii i od którego momentu.

19 W pierwszej kolejności, co się tyczy istnienia prawa pobytu na podstawie art. 20 TFUE, sąd odsyłający zauważa, że zgodnie z częścią orzecznictwa krajowego warunki wymagane do przyznania takiego prawa pobytu są spełnione tylko wtedy, gdy nie można racjonalnie przeprowadzić procedury wizowej a posteriori w krótkim terminie dającym się określić w sposób pewny. Orzecznictwo to opiera się na wykładni a contrario wyroku z dnia 8 maja 2018 r., K.A. i in. (Łączenie rodzin w Belgii) (C-82/16, EU:C:2018:308, pkt 58), w którym Trybunał orzekł, że zmuszenie obywatela państwa trzeciego do opuszczenia terytorium Unii „na czas nieokreślony" jest sprzeczne z celem realizowanym przez art. 20 TFUE.

20 Sąd ów powziął jednak wątpliwości co do takiej wykładni. W szczególności zauważa on, że w wyroku z dnia 5 maja 2022 r., Subdelegación del Gobierno en Toledo (Pobyt członka rodziny – Niewystarczające zasoby) (C-451/19 i C-532/19, EU:C:2022:354, pkt 48), Trybunał zdawał się sugerować, że dla możliwości powoływania się na pochodne prawo pobytu na podstawie art. 20 TFUE wystarczy ustalić, że obywatel państwa trzeciego będący członkiem rodziny obywatela Unii nie może uzyskać żadnego prawa pobytu na podstawie prawa krajowego lub prawa wtórnego Unii, po tym jak stwierdzono, że rzeczony obywatel państwa trzeciego oraz obywatel Unii pozostają w takim stosunku zależności, że w razie wydalenia członka rodziny będącego obywatelem państwa trzeciego z terytorium Unii ów obywatel Unii byłby zmuszony do opuszczenia tego terytorium. Ponadto z wyroków z dnia 22 czerwca 2023 r., Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Będąca obywatelką Tajlandii matka małoletniego dziecka będącego obywatelem Niderlandów) (C-459/20, EU:C:2023:499, pkt 30), i z dnia 27 kwietnia 2023 r., M.D. (Zakaz wjazdu na Węgry) (C-528/21, EU:C:2023:341, pkt 59), ma jego zdaniem wynikać, że związane ze statusem obywatela Unii i przyznane na mocy art. 20 TFUE podstawowe prawo osobiste do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, z zastrzeżeniem ograniczeń i warunków ustanowionych w traktacie FUE i środków przyjętych w celu ich stosowania, jest pozbawione wartości bez prawa wjazdu na terytorium Unii.

21 W drugiej kolejności wspomniany sąd zastanawia się, czy pochodne prawo pobytu na podstawie art. 20 TFUE powinno zostać „przyznane" na mocy kompetencji państw członkowskich, czy też prawo to powstało już na mocy prawa Unii. Zgodnie z przeważającym orzecznictwem krajowym prawo pobytu wynikające z art. 20 TFUE powstaje bezpośrednio na mocy prawa Unii, a właściwe organy krajowe są jedynie zobowiązane do wydania aktu deklaratoryjnego.

22 Sąd odsyłający ma jednak co do tego wątpliwości. Skłania się on ku poglądowi, że prawo wynikające z art. 20 TFUE nie powstaje bezpośrednio na mocy prawa Unii, lecz musi najpierw zostać konstytutywnie przyznane czy udzielone przez właściwe organy krajowe. Stwierdza on w tym względzie, że Trybunał dokonał w swoim orzecznictwie pewnych rozróżnień w odniesieniu do tego, jak powstają prawa pobytu na podstawie prawa Unii.

23 I tak, co się tyczy praw pobytu wynikających z art. 12 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (Dz.U. 1968, L 257, s. 2), Trybunał orzekł w wyroku z dnia 17 września 2002 r., Baumbast i R (C-413/99, EU:C:2002:493, pkt 75), że przepis ten pozwala rodzicowi, który faktycznie sprawuje pieczę nad dziećmi, niezależnie od jego obywatelstwa, na przebywanie z nimi. To samo odnosi się do wyroku z dnia 19 października 2004 r., Zhu i Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, pkt 47), który dotyczył art. 18 WE, odpowiadającego art. 21 TFUE, oraz dyrektywy Rady 90/364/EWG z dnia 28 czerwca 1990 r. w sprawie prawa pobytu (Dz.U. 1990, L 180, s. 26), i w którym Trybunał orzekł, że prawo Unii zezwala rodzicowi będącemu obywatelem państwa trzeciego i sprawującemu faktyczną pieczę nad dzieckiem będącym obywatelem Unii na przebywanie z nim w przyjmującym państwie członkowskim. Natomiast

w wyroku z dnia 8 marca 2011 r., Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), Trybunał ustanowił kryterium negatywne, zgodnie z którym art. 20 TFUE stoi na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie odmówiły prawa pobytu i zezwolenia na pracę. Wynika z tego, że prawo Unii bezpośrednio nie zezwala na pobyt, ponieważ państwa członkowskie mogą odmówić prawa pobytu.

24 W trzeciej kolejności, jeżeli prawo Unii powoduje powstanie prawa pobytu, sąd ten zastanawia się, od jakiego momentu prawo to powstaje. W tym kontekście pojawia się pytanie, czy powstanie prawa pobytu na podstawie art. 20 TFUE wymaga uprzedniego złożenia wniosku, jak zasugerował Trybunał w wyroku z dnia 8 maja 2018 r., K.A. i in. (Łączenie rodzin w Belgii) (C-82/16, EU:C:2018:308, pkt 57). Możliwe jest również, że prawo pobytu skarżącej w postępowaniu głównym powstało w chwili narodzin dziecka lub gdy ustalono, że prawo pobytu nie może zostać przyznane na podstawie prawa krajowego lub wtórnego prawa Unii. Pytania te pojawiłyby się nawet wówczas, gdyby prawo pobytu na podstawie art. 20 TFUE miało powstać na mocy decyzji wydanej przez właściwe organy krajowe.

25 W tych okolicznościach Verwaltungsgericht Düsseldorf (sąd administracyjny w Düsseldorfie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy prawo pobytu wynikające z art. 20 TFUE zależy od tego, czy procedura wizowa, która z mocy ustawy jest wymagana do wydania krajowego dokumentu pobytowego, może zostać przeprowadzona a posteriori w racjonalny sposób w krótkim, wiarygodnie przewidywalnym czasie?

2) Czy prawo pobytu wynikające z art. 20 TFUE powstaje na mocy prawa Unii, wobec czego wymaga jedynie poświadczenia przez organy krajowe, czy też takie prawo pobytu musi być konstytutywnie przyznane przez organy krajowe?

3) W przypadku gdy prawo pobytu powstaje automatycznie na mocy prawa Unii: w którym momencie powstaje to prawo?

4) W przypadku gdy prawo pobytu ma zostać przyznane przez organy krajowe: w którym momencie ma ono zostać przyznane z mocą wsteczną?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania drugiego

26 Poprzez pytanie drugie, które należy zbadać w pierwszej kolejności, sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy art. 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że pochodne prawo pobytu przysługujące na podstawie tego postanowienia obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii wynika bezpośrednio z prawa Unii, w związku z czym dokument pobytowy wydany na tej podstawie przez właściwe organy krajowe nie ma charakteru aktu konstytutywnego.

27 Należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem istnieją sytuacje bardzo szczególne, w których – mimo że pochodne prawo dotyczące prawa pobytu obywateli państw trzecich nie podlega zastosowaniu i mimo że dany obywatel Unii nie skorzystał z przysługującej mu swobody

przemieszczania się – obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny wspomnianego obywatela należy jednak przyznać prawo pobytu z uwagi na to, że w przeciwnym wypadku zostałaby naruszona skuteczność (effet utile) obywatelstwa Unii, jeżeli w konsekwencji takiej odmowy byłby on w rzeczywistości zmuszony do opuszczenia terytorium Unii, rozpatrywanego jako całość, a tym samym zostałby pozbawiony możliwości skutecznego skorzystania z istoty praw, jakie przysługują mu w związku z posiadaniem statusu obywatela Unii [wyrok z dnia 5 maja 2022 r., Subdelegación del Gobierno en Toledo (Pobyt członka rodziny – Niewystarczające zasoby), C-451/19 i C-532/19, EU:C:2022:354, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo].

28 Jednakże odmowa przyznania prawa pobytu obywatelowi państwa trzeciego może podważyć skuteczność (effet utile) obywatelstwa Unii jedynie wówczas, jeżeli ów obywatel państwa trzeciego pozostaje z obywatelem Unii, będącym członkiem jego rodziny, w stosunku zależności, skutkiem czego ów obywatel Unii byłby zmuszony do towarzyszenia obywatelowi państwa trzeciego i do opuszczenia terytorium Unii rozpatrywanego jako całość [wyrok z dnia 5 maja 2022 r., Subdelegación del Gobierno en Toledo (Pobyt członka rodziny – Niewystarczające zasoby), C-451/19 i C-532/19, EU:C:2022:354, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo].

29 Wynika stąd, że obywatel państwa trzeciego może domagać się przyznania pochodnego prawa pobytu na podstawie art. 20 TFUE jedynie w sytuacji, gdy w razie nieprzyznania takiego prawa pobytu zarówno on sam, jak i będący członkiem jego rodziny obywatel Unii byliby zmuszeni do opuszczenia jej terytorium. Zatem przyznanie takiego pochodnego prawa pobytu może być rozważane jedynie wówczas, gdy obywatel państwa trzeciego będący członkiem rodziny obywatela Unii nie spełnia koniecznych warunków otrzymania prawa pobytu w państwie członkowskim, którego ów obywatel Unii jest obywatelem, na podstawie innych przepisów, a w szczególności krajowego uregulowania mającego zastosowanie do łączenia rodzin [wyrok z dnia 5 maja 2022 r., Subdelegación del Gobierno en Toledo (Pobyt członka rodziny – Niewystarczające zasoby), C-451/19 i C-532/19, EU:C:2022:354, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo].

30 Jednak w sytuacji gdy już stwierdzono, że obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii nie można przyznać żadnego prawa pobytu na podstawie prawa krajowego lub wtórnego prawa Unii, okoliczność, że rzeczony obywatel państwa trzeciego oraz tenże obywatel Unii pozostają w takim stosunku zależności, że w razie wydalenia członka jego rodziny będącego obywatelem państwa trzeciego z terytorium Unii ów obywatel Unii byłby zmuszony do opuszczenia rzeczonego terytorium rozpatrywanego jako całość, skutkuje tym, że art. 20 TFUE co do zasady zobowiązuje dane państwo członkowskie do przyznania pochodnego prawa pobytu temu obywatelowi państwa trzeciego [wyrok z dnia 5 maja 2022 r., Subdelegación del Gobierno en Toledo (Pobyt członka rodziny – Niewystarczające zasoby), C-451/19 i C-532/19, EU:C:2022:354, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo].

31 W konsekwencji pochodne prawo pobytu przyznawane w bardzo szczególnych sytuacjach, opisanych w pkt 27–30 niniejszego wyroku, obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii wynika bezpośrednio z art. 20 TFUE [zob. podobnie wyrok z dnia 8 maja 2018 r., K.A. i in. (Łączenie rodzin w Belgii), C-82/16, EU:C:2018:308, pkt 89].

32 Wynika z tego, że pochodne prawo pobytu przysługujące na podstawie art. 20 TFUE obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii zostało nabyte bezpośrednio na mocy prawa Unii, niezależnie od wydania przez właściwe organy krajowe dokumentu pobytowego, podobnie jak prawo pobytu obywateli Unii przyznane na podstawie jednej ze

swobód przepływu przewidzianych w traktacie FUE lub pochodne prawo pobytu obywateli państw trzecich, będących członkami rodzin obywateli Unii, mające za podstawę korzystanie przez nich z jednej z tych swobód, takiej jak przewidziana w art. 21 ust. 1 TFUE (zob. podobnie wyroki: z dnia 19 października 2004 r., Zhu i Chen, C-200/02, EU:C:2004:639, pkt 46; a także z dnia 5 czerwca 2018 r., Coman i in., C-673/16, EU:C:2018:385, pkt 23, 24).

33 W związku z tym gdy państwo członkowskie wydaje dokumenty pobytowe osobom korzystającym z prawa pobytu na terytorium tego państwa członkowskiego na podstawie art. 20 TFUE, dokument taki należy uznać nie za akt o charakterze konstytutywnym, lecz za akt mający na celu stwierdzenie przez to państwo członkowskie indywidualnej sytuacji obywatela państwa trzeciego w świetle prawa Unii.

34 Wbrew temu, co twierdzi rząd duński, nie ma w tym względzie znaczenia, że pochodne prawo pobytu na podstawie art. 20 TFUE jest uzależnione od spełnienia pewnej liczby warunków wynikających z orzecznictwa przypomnianego w pkt 27–30 niniejszego wyroku, w szczególności warunku, zgodnie z którym prawo pobytu nie mogłoby zostać uzyskane na innej podstawie. Jeżeli bowiem spełnione są warunki wymagane do przyznania takiego prawa pobytu, prawo to nabywa się niezależnie od ewentualnego stwierdzenia tego prawa w drodze decyzji wydanej przez właściwe organy krajowe; natomiast odwrotnie, gdy nie są spełnione przesłanki przyznania tego prawa pobytu, prawo to nie zostało nabyte, przy czym w ten sam sposób nie jest wymagane, aby odmowa została stwierdzona w takiej decyzji.

35 W konsekwencji odpowiedź na pytanie drugie jest następująca: art. 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że pochodne prawo pobytu przysługujące na podstawie tego postanowienia obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii wynika bezpośrednio z prawa Unii, w związku z czym dokument pobytowy wydany na tej podstawie przez właściwe organy krajowe nie ma charakteru aktu konstytutywnego.

W przedmiocie pytania trzeciego

36 Poprzez pytanie trzecie, które należy zbadać w drugiej kolejności, sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy art. 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że pochodne prawo pobytu przysługujące na podstawie tego postanowienia obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii powstaje w chwili złożenia wniosku o przyznanie takiego prawa pobytu.

37 W tym względzie wystarczy stwierdzić, że z orzecznictwa przypomnianego w pkt 27–30 niniejszego wyroku wynika, iż to prawo pobytu należy przyznać obywatelowi państwa trzeciego, będącemu członkiem rodziny obywatela Unii, od chwili powstania stosunku zależności między nim a tym obywatelem Unii [wyrok z dnia 8 maja 2018 r., K.A. i in. (Łączenie rodzin w Belgii), C-82/16, EU:C:2018:308, pkt 89].

38 W sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym moment powstania rozpatrywanego stosunku zależności może odpowiadać momentowi narodzin tego dziecka. Jednakże w każdym wypadku wyłącznie do właściwych sądów lub organów krajowych należy dokonanie oceny, w zależności od szczególnych okoliczności każdego przypadku, dokładnego momentu, od którego można przyjąć, że ów stosunek zależności istnieje między tym obywatelem a wspomnianym obywatelem Unii.

39 W konsekwencji odpowiedź na pytanie trzecie jest następująca: art. 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że pochodne prawo pobytu przysługujące na podstawie tego postanowienia obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii powstaje nie w chwili złożenia wniosku o przyznanie takiego prawa pobytu, lecz z chwilą powstania stosunku zależności między tym obywatelem a wspomnianym obywatelem Unii.

W przedmiocie pytania pierwszego

40 Poprzez pytanie pierwsze, które należy zbadać w trzeciej kolejności, sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy art. 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które uzależnia przyznanie pochodnego prawa pobytu przysługującego na podstawie tego postanowienia obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii od warunku, zgodnie z którym obywatel ten powinien otrzymać a posteriori wizę w tym państwie trzecim.

W przedmiocie dopuszczalności

41 Komisja Europejska zastanawia się nad znaczeniem tego pytania dla rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu głównym, ponieważ wspomniany w nim wymóg posiadania wizy stanowi część procedury przyznania prawa pobytu na podstawie prawa krajowego, podczas gdy takie prawo pobytu nie zostało przyznane skarżącej w postępowaniu głównym w rozpatrywanym okresie. Nie jest zatem jasne, w jaki sposób ten wymóg posiadania wizy miałby mieć wpływ na przyznanie – w odniesieniu do tego samego okresu – prawa pobytu na mocy prawa Unii.

42 W tym względzie z utrwalonego orzecznictwa wynika, że pytania dotyczące wykładni prawa Unii, z którymi zwrócił się sąd krajowy na gruncie stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny, przy czym prawidłowość tych ustaleń nie podlega ocenie Trybunału, korzystają z domniemania, iż mają one znaczenie dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w przedmiocie złożonego przez sąd krajowy wniosku jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wniesiono, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem postępowania głównego, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na postawione mu pytania [wyrok z dnia 27 kwietnia 2023 r., M.D. (Zakaz wjazdu na Węgry), C-528/21, EU:C:2023:341, pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo].

43 W niniejszej sprawie, o ile prawdą jest, że wspomniany przez sąd odsyłający warunek dotyczący wydania wizy a posteriori stanowi część procedury przyznania prawa pobytu na podstawie prawa krajowego, o tyle z postanowienia odsyłającego wynika jednak, że sąd ten uważa, iż warunek ten jest również wymagany do celów przyznania pochodnego prawa pobytu na podstawie art. 20 TFUE.

44 W tych okolicznościach nie można przyjąć, że wykładnia art. 20 TFUE, o którą zwrócono się w pytaniu pierwszym, jest pozbawiona jakiegokolwiek związku z przedmiotem sporu w postępowaniu głównym lub że problem podniesiony w tym pytaniu ma charakter hipotetyczny.

45 Wynika z tego, że pytanie to jest dopuszczalne.

Co do istoty

46 Należy przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału do państw członkowskich należy określenie zasad wykonywania pochodnego prawa pobytu, które w bardzo szczególnych sytuacjach, o których mowa w pkt 27–30 niniejszego wyroku, należy przyznać obywatelowi państwa trzeciego na podstawie art. 20 TFUE, o ile te zasady proceduralne nie zagrażają skuteczności (effet utile) tego postanowienia poprzez doprowadzenie do sytuacji, w której obywatel ten powinien opuścić terytorium Unii, rozpatrywane jako całość, i aby ze względu na istnienie stosunku zależności między wspomnianym obywatelem a obywatelem Unii ten ostatni był w rzeczywistości zmuszony do towarzyszenia mu, a tym samym również do opuszczenia terytorium Unii [zob. podobnie wyrok z dnia 27 lutego 2020 r., Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Małżonek obywatela Unii), C-836/18, EU:C:2020:119, pkt 50, 51 i przytoczone tam orzecznictwo].

47 Ponadto zgodnie z orzecznictwem, o ile pochodne prawo pobytu wynikające z art. 20 TFUE nie ma charakteru bezwzględnego i o ile państwa członkowskie mogą odmówić przyznania tego prawa w pewnych szczególnych okolicznościach, o tyle postanowienie to nie pozwala państwom członkowskim na ustanowienie wyjątków od tego pochodnego prawa pobytu stanowiących naruszenie skutecznego korzystania z istoty praw wynikających ze statusu obywatela Unii, które byłoby nieproporcjonalne w stosunku do celu realizowanego przez takie wyjątki [zob. podobnie wyroki: z dnia 27 lutego 2020 r., Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Małżonek obywatela Unii), C-836/18, EU:C:2020:119, pkt 47, 48; a także z dnia 5 maja 2022 r., Subdelegación del Gobierno en Toledo (Pobyt członka rodziny – Niewystarczające zasoby), C-451/19 i C-532/19, EU:C:2022:354, pkt 49].

48 Tak jest w przypadku uregulowania krajowego, które uzależnia przyznanie pochodnego prawa pobytu przysługującego na podstawie art. 20 TFUE obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii od warunku, by obywatel ten otrzymał wizę a posteriori w tym państwie trzecim.

49 W tym względzie prawdą jest, że Trybunał orzekł już, iż praktyka krajowa zobowiązująca obywatela państwa trzeciego do opuszczenia terytorium Unii przed przeprowadzeniem jakiegokolwiek badania istnienia ewentualnego stosunku zależności pomiędzy tym obywatelem a członkiem jego rodziny będącym obywatelem Unii w celu złożenia wniosku o uchylenie lub zawieszenie wydanego wobec niego zakazu wjazdu na terytorium może podważać skuteczność (effet utile) art. 20 TFUE, jeżeli wskutek realizacji tego obowiązku – z uwagi na istnienie stosunku zależności między tym obywatelem państwa trzeciego a owym obywatelem Unii – ów obywatel Unii będzie w praktyce zmuszony do towarzyszenia mu i co za tym idzie, opuszczenia wraz z nim terytorium Unii na czas nieokreślony [zob. podobnie wyrok z dnia 8 maja 2018 r., K.A. i in. (Łączenie rodzin w Belgii), C-82/16, EU:C:2018:308, pkt 55, 56].

50 Jednakże wbrew temu, co twierdzi rząd niemiecki, nie można z tego wywnioskować, że obowiązek opuszczenia przez obywatela państwa trzeciego będącego członkiem rodziny obywatela Unii terytorium państwa członkowskiego w celu spełnienia warunku uzyskania wizy a posteriori w państwie trzecim nie narusza skuteczności (effet utile) art. 20 TFUE, w przypadku gdy procedura wydawania tej wizy w tym państwie trzecim ma ograniczony czas trwania, który w niniejszym przypadku byłby krótszy niż miesiąc, tak że skarżąca w postępowaniu głównym mogłaby opuścić Niemcy wraz ze swoim dzieckiem, obywatelem niemieckim, które nie podlega jeszcze obowiązkowi szkolnemu, w celu wszczęcia a posteriori procedury wydawania wizy w swym państwie pochodzenia.

51 Warunek taki może bowiem bezpośrednio wpływać na samą istotę pochodnego prawa pobytu przyznanego przez prawo Unii obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii w bardzo szczególnych sytuacjach, o których mowa w pkt 27–30 niniejszego wyroku, ponieważ wykonanie takiego prawa pobytu następuje siłą rzeczy po wjeździe danej osoby na terytorium danego państwa członkowskiego, i w związku z tym może prowadzić do pozbawienia tego obywatela skutecznego korzystania z istoty praw przyznanych mu w związku ze statusem, jeżeli ze względu na stosunek zależności istniejący między tymi osobami warunek ten zmusza de facto wspomnianego obywatela do opuszczenia terytorium Unii rozpatrywanego jako całość w celu towarzyszenia członkowi jego rodziny będącemu obywatelem państwa trzeciego podlegającym temu warunkowi [zob. podobnie wyroki: z dnia 27 kwietnia 2023 r., M.D. (Zakaz wjazdu na Węgry), C-528/21, EU:C:2023:341, pkt 60 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 22 czerwca 2023 r., Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Będąca obywatelką Tajlandii matka małoletniego dziecka będącego obywatelem Niderlandów), C-459/20, EU:C:2023:499, pkt 27, 31].

52 Ponadto w niniejszej sprawie rozpatrywany warunek skutkuje tym, że obywatel państwa trzeciego mógłby zostać zmuszony do opuszczenia terytorium Unii jako całości, nawet jeśli właściwe organy krajowe ustaliły, że między tym obywatelem a obywatelem Unii będącym członkiem jego rodziny istnieje stosunek zależności, który zobowiązywałby tego ostatniego do towarzyszenia wspomnianemu obywatelowi w tym państwie trzecim, pozbawiając w ten sposób tego obywatela możliwości skutecznego korzystania z istoty praw wynikających z jego statusu, mimo że właśnie ze względu na ten stosunek zależności pochodne prawo pobytu należy co do zasady przyznać temu obywatelowi na podstawie art. 20 TFUE [zob. podobnie wyrok z dnia 8 maja 2018 r., K.A. i in. (Łączenie rodzin w Belgii), C-82/16, EU:C:2018:308, pkt 57, 58].

53 Wynika z tego, że warunek, zgodnie z którym obywatel państwa trzeciego musi uzyskać w tym państwie wizę a posteriori, aby uzyskać prawo pobytu na podstawie art. 20 TFUE, stanowi warunek formalny, który w praktyce pozbawia tego obywatela prawa przyznanego przez prawo Unii, nawet jeśli spełnione są materialne przesłanki przyznania takiego prawa. Ów warunek może w związku z tym pozbawić obywatela Unii będącego członkiem jego rodziny możliwości skutecznego korzystania z istoty praw przyznanych mu w związku ze statusem tych osób ze względu na stosunek zależności istniejący między tymi osobami.

54 Ponadto takiego warunku, który zmusza obywatela państwa trzeciego będącego członkiem rodziny obywatela Unii w bardzo szczególnych sytuacjach, o których mowa w pkt 27–30 niniejszego wyroku, a tym samym tego obywatela Unii do opuszczenia terytorium Unii, choćby na ograniczony okres, a w każdym razie bez żadnej gwarancji powrotu, nie można uznać za proporcjonalny w świetle celu realizowanego przez ten warunek.

55 Zważywszy na to, co zostało ponadto wskazane w pkt 35 i 39 niniejszego wyroku, wniosek ten znajduje potwierdzenie w podkreślanej przez rząd niemiecki okoliczności, że przepisy krajowe przewidują możliwość zrzeczenia się rozpatrywanej procedury wizowej w szczególnym przypadku, w którym istniałoby zgodne z prawem prawo do dokumentu pobytowego.

56 W konsekwencji odpowiedź na pytanie pierwsze jest następująca: art. 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które uzależnia przyznanie pochodnego prawa pobytu przysługującego na podstawie tego postanowienia obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii od warunku, zgodnie z którym obywatel ten powinien otrzymać a posteriori wizę w tym państwie trzecim.

W przedmiocie pytania czwartego

57 W świetle odpowiedzi udzielonej na pytanie drugie nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytanie czwarte.

W przedmiocie kosztów

58 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziesiąta izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że pochodne prawo pobytu przysługujące na podstawie tego postanowienia obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii wynika bezpośrednio z prawa Unii, w związku z czym dokument pobytowy wydany na tej podstawie przez właściwe organy krajowe nie ma charakteru aktu konstytutywnego.**

2) **Artykuł 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że pochodne prawo pobytu przysługujące na podstawie tego postanowienia obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii powstaje nie w chwili złożenia wniosku o przyznanie takiego prawa pobytu, lecz z chwilą powstania stosunku zależności między tym obywatelem a wspomnianym obywatelem Unii.**

3) **Artykuł 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które uzależnia przyznanie pochodnego prawa pobytu przysługującego na podstawie tego postanowienia obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii od warunku, zgodnie z którym obywatel ten powinien otrzymać a posteriori wizę w tym państwie trzecim.**

Podpisy